

УДК 658

Т.А. Гоголь, канд. екон. наук

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Т.А. Гоголь, канд. экон. наук

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетмана, г. Киев, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ АНАЛИТИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО БИЗНЕСА

T.A. Gogol, PhD

Kyiv national Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ANALYTICAL COMPONENTS OF AN INFORMATION MANAGEMENT SYSTEM PROVISION FOR SMALL BUSINESSES

У статті здійснено розробку комплексу теоретико-методологічного апарату аналізу в підсистемі інформаційного забезпечення системи управління на малих підприємствах (принципи, об'єкти, завдання, види та методи), що являє собою повний склад адаптованих елементів, які покликані забезпечити вироблення ґрунтовної методики за відповідними напрямками аналізу (фінансовий, економічний та ін.) у сучасних умовах господарювання підприємств малого бізнесу.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, аналітична складова, принципи аналізу, види аналізу, методи аналізу, малий бізнес.

В статье осуществлена разработка комплекса теоретико-методологического аппарата анализа в подсистеме информационного обеспечения системы управления на малых предприятиях (принципы, объекты, задачи, виды и методы), что представляет собой полный состав адаптированных элементов, которые призваны обеспечить выработку основательной методики по соответствующим направлениям анализа (финансовый, экономический и др.) в современных условиях хозяйствования предприятий малого бизнеса.

Ключевые слова: информационное обеспечение, аналитическая составляющая, принципы анализа, виды анализа, методы анализа, малый бизнес

In the article contains the development of a set of theoretical and methodological apparatus analysis subsystem information for management in small enterprises (principles, objects, tasks, types and methods), a complete composition adapted elements which are designed to ensure the development of sound methods in the relevant areas analysis (financial, economic, etc..) in today's economy small businesses.

Key words: information system, the analytical part, the principles of analysis, types of analysis, methods of analysis, small business.

Постановка проблеми. Аналітична складова підсистеми обліково-аналітичного забезпечення є невід'ємним елементом системи інформаційного забезпечення управління. Аналіз як аналітична функція бухгалтерського обліку дозволяє вирішувати більш широкий спектр завдань з метою забезпечення максимальної кількості інформаційних потреб управління. Нині питанням аналізу фінансово-господарської діяльності приділяється достатньо уваги, оскільки стабільне функціонування підприємств у ринкових умовах господарювання вимагає систематичного та своєчасного аналізу всіх сфер діяльності підприємства. В ринкових умовах господарювання зростає значення комплексного аналізу фінансової діяльності як інструменту пошуку оптимального поєднання ресурсів підприємства та шляхів забезпечення сталого розвитку господарюючих суб'єктів, виникає необхідність в удосконаленні методології та методики його проведення з урахуванням особливостей діяльності підприємств різних організаційно-правових форм в умовах значних відмінностей їх інформаційного забезпечення.

Розроблення ефективної аналітичної складової для забезпечення внутрішніх і зовнішніх користувачів більш широким спектром аналітичної інформації вимагає дослі-

дження базово-теоретичного апарату аналізу, а саме: визначення принципів економічного аналізу, його інструментарію, функцій і завдань, методики аналізу за основними напрямками діяльності малих підприємств, що дозволить отримати теоретичне уявлення про механізм функціонування аналізу в системі управління та його взаємозв'язок з іншими складовими інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань та розроблення теоретико-методологічного інструментарію зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема М.І. Баканов, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, К.В. Ізмайлова, В.В. Ковальов, М.Я. Коробов, Р.О. Костирко, Є.В. Мних, Г.В. Савицька, В.В. Сопко, А.Д. Шеремет, В.М. Шелудько та інші. Незважаючи на значні теоретичні розробки, проблеми формування ефективної аналітичної складової в умовах специфіки інформаційного забезпечення та обмежених ресурсних можливостей малих підприємств залишаються досі невирішеними, чим і обґрунтовується актуальність обраного напрямку дослідження.

Метою статті є розроблення теоретико-методологічного базису (основ) формування аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління підприємств малого бізнесу в умовах специфіки інформаційного забезпечення та обмежених ресурсних можливостей малих підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Малий бізнес є невід'ємною частиною економіки будь-якої країни, оскільки саме малі підприємства забезпечують економіку новими робочими місцями та формують значну частину ВВП у країні. Однак їх функціонування пов'язано з підвищеним рівнем ризику підприємницької діяльності, необхідністю адаптування до мінливих умов господарювання та постійною конкуренцією з підприємствами великого і середнього бізнесу. А отже, стабільне функціонування малих підприємств залежить від формування ефективної системи управління з отриманням широкого спектра економічної інформації для прийняття інформаційно обґрунтованих економічних рішень як у стабільних, так і кризових умовах господарювання. Недостатній рівень інформаційного забезпечення системи управління призводить до прийняття неправильних управлінських рішень, неоптимального використання внутрішніх резервів підприємства, зростання ризику підприємницької діяльності, недооцінки рівня попиту і пропозиції на ринку товарів і послуг та ін.

Обліково-аналітичне забезпечення є складовою інформаційного забезпечення підприємства і являє собою цілісну інформаційну систему, яка поєднує облікову складову, що забезпечує своєчасною, якісною та достовірною фінансовою інформацією систему управління, та аналітичну складову, яка дозволяє здійснювати аналіз та оцінювання фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства з метою прийняття управлінських рішень для забезпечення стійкого розвитку малого підприємства в умовах його обмеженого ресурсного забезпечення.

Аналітична складова як частина інформаційного забезпечення системи управління повинна будуватися на теоретико-методологічному базисі, який є основою для оптимальної організації аналітичного процесу на малих підприємствах з урахуванням специфіки інформаційного забезпечення (спрощені форми фінансової звітності, спрощені форми бухгалтерського обліку), особливостей структури управління та руху інформаційних потоків у системі управління, а також обмежених ресурсних можливостей малого підприємства (трудових, матеріальних, фінансових та ін.).

Будь-яка система (підсистема) повинна базуватися на відповідних фундаментальних принципах, яких необхідно дотримуватися при побудові взаємозв'язків окремих елементів та органічному поєднанні з іншими підсистемами в єдину цілісну систему. Відмінністю принципів аналізу від принципів бухгалтерського обліку є абсолютна їх не

регламентованість з боку держави, оскільки організація аналітичного процесу на конкретному підприємстві здійснюється з урахуванням специфіки його діяльності, розмірів та інформаційних запитів споживачів інформаційного продукту. Відсутність широкого кола наукових напрацювань у частині методологічних основ аналізу з урахуванням розмірів підприємств та їх інформаційних та аналітичних потреб вимагає розроблення відповідних принципів формування аналітичної складової інформаційного забезпечення на малих підприємствах.

Впровадження принципів формування аналізу на підприємстві є сучасним явищем, оскільки опрацювання літературних джерел минулих років з аналізу господарської діяльності підприємств [1; 2; 3] не дозволяє виділити відповідні принципи. В більш сучасній літературі науковці здійснюють визначення різноманітних принципів організації аналізу на підприємстві. Є.В. Мних виділяє принципи науковості, системності, комплексності, конкретності та дієвості, рейтингової оцінки, демократичності [4, с. 18-20], практично ідентичні принципи виокремлюють І.Ф. Прокопенко та В.І. Ганін, а саме: принципи державного підходу, науковості, комплексності, системності, об'єктивності і точності, дієвості, плановості, оперативності, демократизму [5, с. 22-24], Р.О. Костирко виділяє принципи цілеспрямованості, системності, єдності інформаційної бази, комплексності, суттєвості, єдності й узгодження схем аналітичних процедур, співставлення результатів [6, с. 22]. Значно меншу кількість принципів наводить М.Я. Коробов, який виділяє принципи комплексності, системного підходу, науковості і оперативності [7, с. 21-23].

У дисертаційних роботах останніх років автори також не можуть сформулювати єдиний підхід до визначення принципів аналітичної роботи на підприємствах. Так, у роботі І.Д. Лазаришиної «Економічний аналіз: теорія, методологія, практика» (2006 рік) виокремлено принципи комплексності, системності, об'єктивності, а також виділено групи принципів економічного аналізу: професійної етики (об'єктивність, професійну поведінку, професійну компетентність, конфіденційність), правові (інституціональний (економіко-правовий) підхід, принцип індивідуальної та колективної відповідальності), методологічні (системність, комплексність, соціально-екологічний підхід, релевантність, суттєвість, науковий підхід, адаптивність, узгодженість, випереджуюче відображення, оптимізаційний підхід) та організаційні [8, с. 18-19]. У роботі Т.М. Ковальчук «Оперативний економічний аналіз: теорія, методологія, організація» (2004 рік) виділено принципи неперервності, цілеспрямованості, гнучкості, комплексності і системності [9, с. 13].

Аналіз наукової літератури та розробки авторів докторських дисертацій свідчать про неоднозначність позиції щодо принципів економічного аналізу на підприємствах, однак варто зазначити, що існують принципи, які виділяють практично всі автори – це принципи комплексності і системності, які можна вважати основоположними при формуванні аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління підприємства.

Розглянемо, які саме із запропонованих принципів можна покласти в основу формування аналітичної складової на малих підприємствах. Основними принципами, які повинні бути покладені в основу аналізу на будь-якому підприємстві (незалежно від розміру та сфери діяльності), можна вважати принципи комплексності і системності. Ці два принципи є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими, оскільки в межах цілісної системи управління аналіз окремих функціональних складових з визначенням їх причинно-наслідкових змін можливий за умови їх комплексного дослідження. Спрощена система управління зі скороченим рухом інформації на малих підприємствах дозволяє більшою мірою застосувати принцип системності та комплексності при організації аналітичної роботи, оскільки можливо більш чітко і достовірно виявити інформаційні потреби кожного структурного підрозділу з визначенням ступеня і характеру аналітичних

даних, визначити чіткий рух аналітичної інформації в системі управління та розробити оптимальну форму і зміст звітів, які об'єднують результати аналітичної роботи.

Для формування оптимальної аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління базовим принципом також повинен бути принцип економічності або «витрати-вигоди», оскільки обмежений обсяг фінансових та трудових ресурсів невеликого підприємства не дозволяє створювати великий аналітичний підрозділ та формувати широкий спектр аналітичної інформації, отже, витрати на формування штату аналітичних працівників та їх обсяг роботи повинні бути співставлені з додатковими перевагами від вихідної аналітичної інформації.

З принципом економічності пов'язаний принцип суттєвості, який також повинен бути покладений в основу організації аналітичної складової на малих підприємствах, оскільки з урахуванням принципу економічності та в разі недоцільності формування широкого обсягу аналітичної інформації аналіз та оцінювання повинні здійснюватися лише найважливішої та суттєвої для підприємства і користувачів інформації.

Принцип гнучкості свідчить, що оскільки за своєю особливістю діяльність малих підприємств повинна бути гнучкою, то, відповідно, система управління також повинна будуватися за принципом гнучкості, що вимагає від підсистеми аналітичного інформаційного забезпечення без значних додаткових фінансових витрат та витрат часу адаптуватися під інформаційні вимоги системи управління та зовнішніх користувачів.

Принцип цілеспрямованості дозволяє формувати підсистему аналітичного забезпечення з урахуванням інформаційних вимог кожного структурного підрозділу системи управління, мати визначену мету та чіткі завдання, які повинні вирішуватися в підсистемі аналітичного забезпечення.

Вищенаведені принципи можна згрупувати за метою їх впливу на побудову аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління.

Принципи комплексності і системності – аналітична підсистема повинна бути цілісною та взаємозв'язаною в цілісну систему інформаційного забезпечення з комплексним дослідженням фінансово-господарської діяльності.

Принципи економічності і суттєвості свідчать про необхідність формування оптимальної аналітичної складової з позиції витрат і доцільності для отримання якісної, достовірної та своєчасної інформації для системи управління та зовнішніх користувачів.

Принципи гнучкості та цілеспрямованості – аналітична підсистема повинна швидко адаптуватися до вимог системи управління без зниження рівня її інформаційної спроможності та ефективності з можливістю досягнення поставлених цілей та вирішення завдань як у стабільних, так і кризових умовах господарювання.

Виокремлені принципи побудови підсистеми аналітичного забезпечення в системі інформаційного забезпечення системи управління малих підприємств можна вважати базовими саме для функціональної будови аналітичної роботи. Інші принципи, які виокремлюють науковці, можна покласти в основу якості аналітичної інформації (принцип об'єктивності, точності) та узагальнення результатів аналізу (релевантність, співставлення результатів). Розроблені принципи побудови аналітичної складової дозволяють врахувати вимоги до її структури, економічності формування, мети її функціонування та адаптації до інформаційних потреб споживачів (рис. 1).

Грунтовне дослідження базово-функціонального апарату аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління на малих підприємствах необхідно доповнити розкриттям її завдань, оскільки саме від їх вирішення залежить рівень ефективності організації аналітичного процесу та прийняття своєчасних інформаційно обґрунтованих управлінських рішень.

Рис.1. Принципи формування аналітичної складової в системі інформаційного забезпечення системи управління*

Джерело розроблено автором

Завдання аналітичного підрозділу будь-якого підприємства залежать від сукупності цілей і завдань управління та його функціональних елементів [4, с. 22]. Завдання системи управління малих підприємств залежать від особливостей діяльності підприємств (обмеженість ресурсів, гнучкість діяльності підприємства, підвищений ризик банкрутства, безпосередня участь власника в управлінні), функціонуючи в умовах впливу зовнішніх і внутрішніх факторів та конкурентної боротьби з великими і середніми підприємствами, крім того, здійснюючи стратегічне та поточне планування діяльності, плануючи напрями розширення бізнесу та зростання прибутків.

Виходячи з основної мети і стратегії виживання на ринку, основним завданням системи управління малих підприємств є своєчасне задоволення широкого кола інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів з метою досягнення цілей і вирішення поставлених завдань в умовах обмеженого обсягу фінансових і трудових ресурсів для стійкого розвитку підприємства в стабільних та кризових умовах господарювання.

Отже, визначення основного завдання системи управління та виокремлення його складових дозволяє визначити функціонально-цільові параметри економічного аналізу та виділити найважливіші завдання, які повинні вирішуватися в підсистемі аналітичного забезпечення малих підприємств:

- отримання аналітичної інформації для задоволення інформаційних потреб системи управління;
- надання додаткової інформації зовнішнім користувачам, якщо інформаційний попит не задовольняється за рахунок показників скороченої фінансової звітності;
- аналіз досягнення мети діяльності підприємства та вирішення поставлених завдань;
- оцінювання ефективного використання обмежених фінансових, матеріальних та трудових ресурсів малого підприємства;
- виявлення внутрішніх резервів покращення ефективності фінансово-господарської діяльності;
- формування на основі аналітичної інформації інформаційно обґрунтовані управлінські рішення.

Визначення цільової орієнтованості аналізу дозволяє більш точно визначити параметри аналітичного підрозділу та надає можливість формування оптимальної побудови внутрішньої структури окремих елементів підсистеми аналітичного забезпечення та його взаємозв'язку з напрямками та джерелами отримання необхідної інформації для її аналітичного оброблення, а саме обліковою складовою інформаційного забезпечення.

Виходячи з поставлених завдань, перед підсистемою аналітичного забезпечення важливо виокремити об'єкти аналізу, визначити види аналізу та методи проведення аналітичних процедур, оскільки необхідно враховувати спроможність цієї підсистеми в обробленні, аналізі і оцінюванні економічної інформації в умовах обмеженості фінансових ресурсів та штату працівників обліково-аналітичного підрозділу невеликого підприємства. Складові базово-функціонального апарату аналізу (об'єкт, предмет, завдання, види аналізу та його методи) тісно взаємопов'язані, оскільки «цілі аналізу досягаються в результаті розв'язання взаємопов'язаного набору аналітичних задач, в яких конкретизується певна мета аналізу – об'єкта аналізу, – причому робиться це з урахуванням наявних інформаційних, методичних та технічних можливостей проведення аналізу» [7, с. 31]. Таким чином, об'єкти аналізу малих підприємств необхідно виокремлювати, виходячи з вищенаведених завдань, що поставлені перед аналітичним підрозділом.

Науковці частіше визначають предмет аналізу і досить не чітко виділяють об'єкти аналізу, що пов'язано з різноманітністю видів і методів аналізу, які застосовуються на підприємствах, а також постановкою різних цілей і завдань системи управління. Аналіз

наукових джерел [2; 3; 4; 7; 10] не дав відповіді на перелік та склад об'єктів аналізу, оскільки підхід до їх визначення на кожному конкретному підприємстві є індивідуальним. Вважаємо, що в межах цього дослідження також не доцільно досить детально виділяти об'єкти аналізу на малих підприємствах, оскільки неможливо підстроїтися під кожне конкретне підприємство. Доцільніше виділити групи об'єктів, які повинні розглядатися під час проведення аналізу на малих підприємствах з урахуванням виділених завдань, особливостей функціонування малих підприємств на ринку (обмеженість ресурсів, гнучкість діяльності, конкуренція з великим і середнім бізнесом, пристосування до зростання цін на ресурси та ін.) та спроможності аналітичного підрозділу в оцінюванні й аналізі необхідного обсягу інформації. З урахуванням вищенаведених факторів найбільш суттєвими та важливими групами об'єктів аналізу на малих підприємствах повинні бути:

- ✓ фінансово-економічні показники, які дозволяють здійснити аналіз результативності діяльності з визначенням резервів підвищення рентабельності;
- ✓ фінансово-економічні показники, які дозволяють здійснити аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства з оцінкою та знаходженням шляхів для їх зміцнення.

Виділення завдань та груп об'єктів аналізу дозволяє сформувати види та визначити методи аналізу, які є найбільш оптимальними для організації аналітичної роботи на малих підприємствах.

Дослідження видів аналізу в науковій літературі дозволяє зробити висновок про їх значну різноманітність з виокремленням найрізноманітніших класифікаційних ознак (табл.).

Таблиця

Класифікація видів економічного аналізу в літературних джерелах

Класифікаційна ознака	Види аналізу
За галузевою ознакою	Галузевий, міжгалузевий
За ознакою часу	Перспективний (короткостроковий, довгостроковий), ретроспективний (підсумковий), поточний (оперативний)
За просторовою ознакою	Внутріфірмовий, міжфірмовий
За аспектами дослідження	Фінансовий, техніко-економічний, соціально-економічний, економіко-статистичний, економіко-екологічний, маркетинговий, інвестиційний, функціонально-вартісний
За методикою дослідження об'єктів	Якісний і кількісний (факторний), експрес-аналіз, фундаментальний, ситуаційний, маржинальний, економіко-математичний
За суб'єктами (користувачами)	Внутрішній (управлінський), зовнішній
За ступенем охоплення об'єктів	Суцільний, вибірковий; внутрігосподарський, міжгосподарський
За змістом програми	Комплексний, тематичний
За періодичністю проведення	Періодичний, одноразовий
За організаційною формою	Централізований і децентралізований
За об'єктами управління	Аналіз стану матеріально-технічної бази, аналіз ефективності використання основних засобів, оборотних засобів, трудових ресурсів, обсягу виробництва і реалізації продукції, аналіз прибутку і рентабельності, аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, інвестиційної діяльності, аналіз ліквідності і платоспроможності

Джерело: складено за даними [3, с. 26-28; 4, с. 36-37; 5, с. 19-22; 6, с. 23-26; 7, с. 35-36; 10, с. 19-24].

Пріоритетні види аналізу для малих підприємств необхідно виокремлювати з урахуванням принципу економічності та цілеспрямованості. Оскільки досить ґрунтовні аналітичні процедури вимагають значних фінансових витрат, що є недоцільним в умовах обмеженості ресурсів невеликих підприємств, однак не можуть бути значно поверхневими, оскільки не зможуть задовольняти інформаційні потреби користувачів. З дослі-

джених класифікаційних ознак видів аналізу найбільш оптимальними видами аналізу для малих підприємств є:

- за ознакою часу – перспективний і поточний аналіз;
- за аспектами дослідження – фінансовий і операційний аналіз;
- за методикою дослідження – експрес-аналіз;
- за суб'єктами (користувачами) – внутрішній;
- за ступенем охоплення об'єктів – вибіркового (у деяких випадках - суцільний);
- за змістом програми – комплексний;
- за періодичністю проведення – періодичний;
- за організаційною формою – централізований.

Обґрунтуємо зроблений вибір щодо вибору видів аналізу.

Перспективний і поточний аналіз є найбільш пріоритетними видами аналізу з позиції часу, оскільки на малих підприємствах найбільш важливою є інформація про сучасну поточну діяльність для своєчасного виявлення недоліків у роботі та швидкого їх усунення, а також розроблення напрямів покращення фінансово-господарської діяльності на майбутнє, що й обумовило вибір поточного і перспективного аналізу як найбільш пріоритетних видів аналізу.

Класифікація видів аналізу за аспектами дослідження має значну кількість видів аналізу, однак найбільш оптимальними для використання в діяльності малих підприємств є фінансовий аналіз, оскільки саме фінансовий аналіз має на меті оцінювання показників прибутковості, ліквідності та платоспроможності, які були виділені в окрему групу об'єктів дослідження, та операційний, що допомагає виявити резерви зростання виробництва продукції, надання послуг, розширення обсягів діяльності та знаходження шляхів найбільш ефективного поєднання обмежених ресурсів малого підприємства.

За методикою дослідження об'єктів для малих підприємств найбільш фінансово доступним є експрес-аналіз, оскільки інші види аналізу (фундаментальний, маржинальний, економіко-математичний) є більш фінансово обтяжливими, вимагають фундаментальних досліджень з використанням значних витрат часу і засобів.

За суб'єктами користування найбільш пріоритетним є внутрішній аналіз, оскільки в першу чергу метою діяльності малих підприємств є стабільне виживання на ринку, що потребує якісної та своєчасної внутрішньої інформації про оперативну фінансово-господарську діяльність підприємства. Аналітична інформація для зовнішніх користувачів може мати місце як одноразова вибіркова (спеціальна) інформація, яка задовольнить чітку інформаційну потребу конкретного зовнішнього користувача.

За ступенем охоплення об'єктів та тематикою найбільш доцільним та обґрунтованим є вибіркового аналізу, оскільки результати обстеження частини об'єктів дає змогу прискорити аналітичний процес і прийняття управлінських рішень за результатами аналізу. В окремих випадках спрощена система управління та мінімальний склад управлінського апарату дозволяє здійснювати суцільний аналіз всіх об'єктів малого підприємства, що, в свою чергу, збільшує ймовірність оцінки всіх напрямів діяльності та зумовлює зростання ймовірності знаходження невикористаних резервів та можливостей більш ефективного використання ресурсів.

Комплексний аналіз здійснює оцінювання діяльності підприємства з позиції єдиного суцільного об'єкта взаємопов'язаних елементів, що дозволяє виявити резерви покращення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому.

Періодичний аналіз є більш обґрунтованим та доцільним, оскільки впровадження аналітичного підрозділу та його утримання повинно бути співставлено з вигодами від його створення, отже, аналітичний підрозділ повинен надавати якомога більший спектр аналітичної інформації для досягнення цілей та вирішення завдань системи управління.

Централізована форма аналітичного підрозділу є більш доречною в умовах спрощеної структури управлінського апарату та більш ефективною щодо інтеграції в єдину систему інформаційного забезпечення системи управління.

Після виділення видів аналізу, які є найбільш доцільними та обґрунтованими для малих підприємств, необхідно визначити методи (способи оброблення інформації), за допомогою яких необхідно проводити необхідні аналітичні процедури, оскільки «кожен вид аналізу своєрідний за змістом, організацією і методикою його проведення» [10, с. 24].

У науковій літературі виділяють різні класифікаційні ознаки методів аналізу. Одні автори поділяють методи аналізу на загальнонаукові та конкретно-наукові [5, с. 31], інші автори виділяють логічні способи оброблення інформації, способи детермінованого факторного аналізу, способи стохастичного факторного аналізу, способи оптимізаційного вирішення економічних завдань [10, с. 25]. Існує погляд щодо необхідності виділення класифікаційних рівнів методів аналізу: перший рівень виділяє неформалізовані методи аналізу (засновані на опису аналітичних процедур на логічному рівні), другий рівень – формалізовані методи аналізу (в основу покладені чіткі формалізовані аналітичні залежності) [6, с. 31-32].

Незалежно від різноманіття класифікаційних ознак всі автори виділяють практично однакові методи аналізу, оскільки сукупність способів, методів і прийомів розв'язання аналітичних завдань побудована на логічному осмисленні проблеми та розвитку економічних явищ і процесів, або на загальнотеоретичній математичній базі з використанням математичних методів дослідження.

Таким чином, найбільш поширеними методами, що застосовуються для проведення аналітичних процедур, є:

Логічні методи аналізу, які визначають як традиційні базові, основні, спеціальні, логічні, без яких аналітичні дослідження практично неможливі [4, с. 59]. До таких методів відносяться метод порівняння, балансовий метод, метод відносних і середніх величин, групування, графічного і табличного подання даних.

Економіко-математичні методи вирішення завдань системи управління із застосуванням методів і прийомів математики і кібернетики (кореляційно-регресійний аналіз, математичне програмування, матричні методи і моделі та ін.), що дозволяють визначити вплив факторів на зміну результативного показника та встановити ступінь їх залежності.

Евристичні методи аналізу побудовані на використанні професійного досвіду та інтуїції спеціалістів аналітичного підрозділу та управлінських працівників у цілому під час розв'язання аналітичних задач. Можна зазначити, що такий тип методів аналізу більшою мірою застосовується саме на малих підприємствах, оскільки в процесі прийняття рішень підприємці (або власники чи керівники малих підприємств) великою мірою приймають рішення не з позиції логічного мислення (раціоналізму), а з позиції евристичних методів активізації творчого мислення та пошуку вирішення поставлених завдань, покладаючись на власний досвід у вирішенні проблем та прийнятті рішень, які незавжди можуть бути найкращими (оптимальними).

У межах цього дослідження не доцільно здійснювати ґрунтовний аналіз значної кількості методів аналізу, оскільки метою є виокремлення лише тих методів аналізу, які можуть використовуватися на малих підприємствах. У кожній із зазначених груп існують методи, які можуть застосовуватися для вирішення аналітичних завдань системи управління малих підприємств, однак головним завданням аналітичного підрозділу є знаходження шляхів і механізмів оптимального поєднання логічних, математичних та евристичних методів з метою якнайповнішого задоволення інформаційних потреб системи управління в аналітичній інформації в умовах обмеження фінансових і трудових ресурсів.

Загальна структурна схема видів і методів аналізу, які застосовуються на малих підприємствах, зображено на рис. 2.

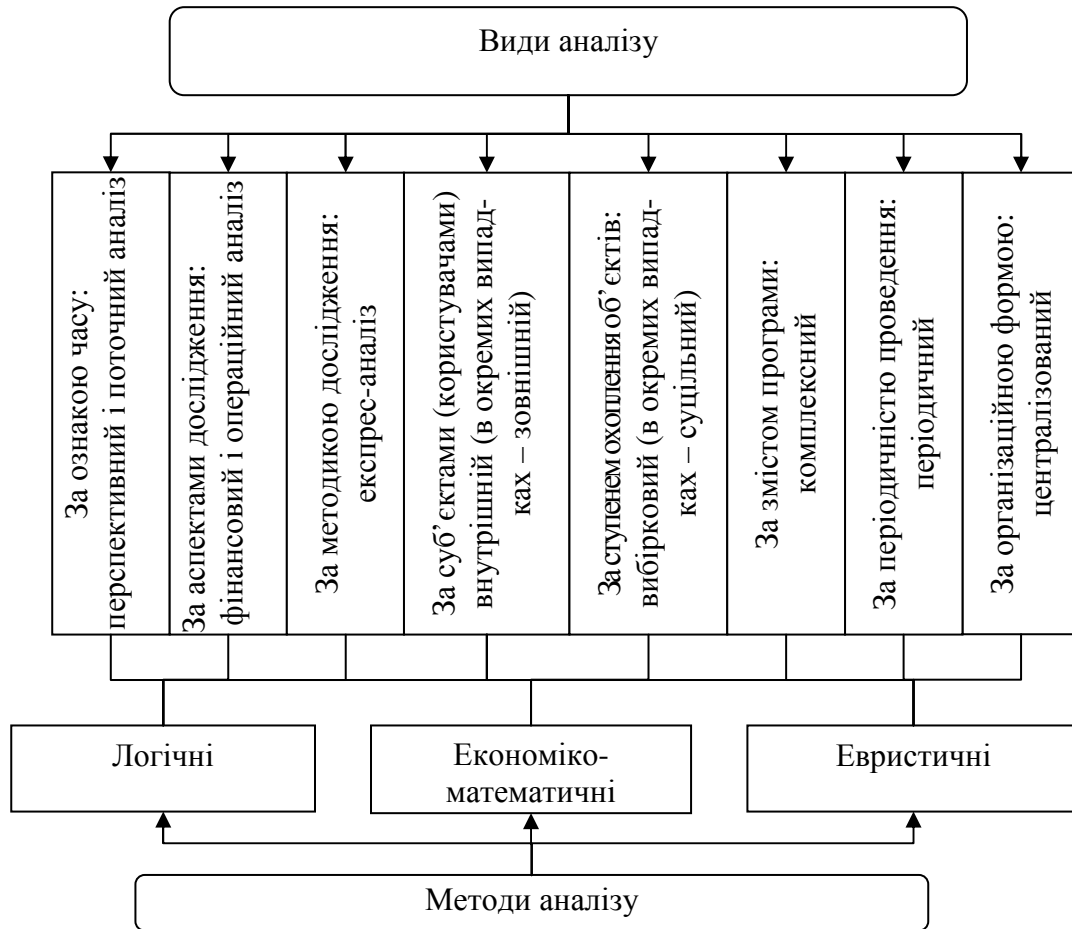

Рис. 2. Загальна структурна схема видів і методів аналізу, які застосовуються на малих підприємствах
Джерело: розроблено автором.

Висновки. Грунтовне дослідження основних базових положень формування аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління на малих підприємствах дозволило:

- виділити принципи побудови аналітичної складової, які дозволяють врахувати вимоги до її структури, економічності формування, мети її функціонування та адаптації до інформаційних потреб споживачів;
- визначити основні завдання, які повинні вирішуватися в підсистемі аналітичного забезпечення малих підприємств з урахуванням цілей і мети системи управління та функціонально-цільових параметрів економічного аналізу;
- виокремити основні групи об'єктів аналізу на малих підприємствах з урахуванням завдань аналізу, особливостей функціонування малих підприємств на ринку та спроможності аналітичного підрозділу в оцінюванні й аналізі необхідного обсягу інформації;
- визначити найбільш оптимальні види і методи аналізу для малих підприємств з позиції якнайповнішого задоволення інформаційних потреб системи управління в умовах обмеження фінансових і трудових ресурсів.

Розроблений комплекс теоретико-методологічного апарату аналізу в підсистемі інформаційного забезпечення системи управління на малих підприємствах (принципи, об'єкти, завдання, види та методи) являє собою повний склад адаптованих елементів, які покликані забезпечити вироблення ґрунтовної методики за відповідними напрямками

аналізу (фінансовий, економічний та ін.) у сучасних умовах господарювання підприємств малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Экономика промышленных предприятий: Учебник. – Москва: Государственное издательство политической литературы, 1962. – 576с.
2. Анализ хозяйственной деятельности предприятий / под общ. Ред. В.П. Копняева. – Москва: Госфиниздат, 1963. – 358 с.
3. Курс экономического анализа: Учебник / под общ. Ред. Проф. М.И. Баканова и проф. А.Д. Шеремета. – Москва: «Финансы и статистика», 1984. – 412 с.
4. Мних С.В. Економічний аналіз: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
5. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І. Методика і методологія економічного аналізу: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.
6. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
7. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств навчальний посібник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 378 с.
8. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз: теорія, методологія, практика // автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. – Тернопіль, 2006. – 40 с.
9. Ковальчук Т.М. Оперативний економічний аналіз: теорія, методологія, організація // автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. – Київ, 2004. – 34 с.
10. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. – К.:Знання, 2005. – 662 с.